

# Cveta Velikonja

## Izbor poezije in proze

Rojena visoko v gorah na robu Trnovskega gozda, v vasi Dol, ki so jo po drugi svetovni vojni preimenovali v Predmejo, ker leži pred mejo, kakor domačini imenujemo gozd, očetu delavcu in mami gospodinji leta 1934. Tu sem preživela lepo otroštvo, ki se je med vojno spremenilo v strah, trpljenje, žalost in bolečino. Ob smrti očeta, padlega pod sovražnikovimi kroglami, sem zato po vojni odšla v Dom za sirote Št. Peter na Krasu, kjer sem pričela s šolanjem. 1953. leta sem dokončala učiteljske v Tolminu, nato službovala na Primorskem, Gorenjskem in zaključila svoje delo v Preserju pod Krimom. Poleg rednega šolskega dela sem vodila knjižnico, urejala otroško glasilo, pripravljala prireditve in zabavala ob lutkah z nastopi po sosednjih šolah, ki so se jih lutkarji radi udeleževali. Že upokojena sem bila soavtorica učbenika za 2. razred z naslovom **Hiša, hiška, hiškica**. Z novim prometnim dovoljenjem pa sem si pridobila pravico potovanja po cestah brez mej. Kmalu sem se pridružila članom LIKUSA, kjer se zbirajo upokojeni ljubitelji slovenske besede, pisci pesmi, zgodb in spominov. Tako je nastala knjiga **Luč besede**, v kateri so utrinki mojih spominov.

## PREHOJENA POT

Gore so bile moj večni spremljevalec, moj skrivni varuh. Kjerkoli se mi je zaustavil korak, sem naletela na bele vrhove gora, na razgibana hribovja, na prijaznost gričkov, potopljenih v naročje prostranih ravníc.

Že moje prvo oko je našlo prvi pozdrav, zagledalo v soncu svetlo, a hkrati temno, nedoumljivo.

Čaven!

Čaven je kazal svoje obrise, oči deteta so ga že zaznale, občutile toploto sončeve rumenine, žareče božanske krogle, ki jo je ta velikan nenadoma posrkal vase, ko je iznenada utonilo v temo neznanega. Čaven je prinašal sonce in senco, bil je tu, odločujoč o živečih na teh tleh pogorja, ki so bili odvisni od njegovega razpoloženja, od njegovih muh, zato tudi večni pogovori o njem. V Čavnu smo se srečali, v Čavnu smo sekali, v Čavnu smo pasli, v Čavnu iskali golovice, v Čavnu nabirali maline, v Čavnu se je ta in ta ponesrečil, v Čavnu so lovili divjad in še in še besed! Naši stari materi je kazal čas. Tudi vsem nam je bil urni pokazatelj. Skupaj s soncem sta nam povedala, koliko je ura. O, samo pogled na njegov osvetljeni vrh je sprožil klic:

»Sonce je že v Čavni, pohitimo!«

Sončev pohod se je nadaljeval navzdol, ravno do praga naše hiše in mati Polona je povedala:

»Zdaj je ura enajst.«

Oh, koliko skrivnosti je prinašala ta hribovita pregrada. Do tu, naprej se ne vidi. Pogled se ustavi, a že prve stopinje vanj so kot prijazni blagoslov. Ne pozabiš ga, ker si se rodil v njem.

Prvi mogočni učitelj in vzornik, zato nepozaben. Čaven!

Nove poti so odpirale nov svet.

Že z domačih robov vidna dolina, obljubljena dežela toplih gričkov tja čez Kras do Snežnika in naokrog do Tolminskega Roba, ki kot otoček sije v naročju v krogu zlitega bližnjega hribovja, zobatega Krna.

In končno popolnoma nov svet. Razredničarka Kogojeva mi je bila naklonjena.

Verjetno je pripomogla, da so moja prošnja, da bi rada prvo službo začela nekje v hribih, uslišali.

Podarjen mi je bil prelesten kraj, biser slovenskih vasi, obdan s kamnitimi, večnimi spomeniki, visoko v nebo dvigajočimi skladi gorskih vršacev, vasica, ki je mnogo pozneje svojo tragično usodo delila z mojo, ko me je ob svetli luni božala ostrina Kaninskega pogorja, milina prijaznega Polovnika, mogočno padajoča Boka, ki se je umirjeno prelivala v široko razpotegnjeno čistost čarodejne svetlikajoče Soče.

Lepo, božansko, nepopisno!

S tega križišča zemeljske lepote se je kazala nova rešitev, ki mi je bila ponovno poklonjena s pravljničnimi gorami Ojstrice in Grintavca, s posejanim gorskim cvetjem, s pisanimi, zlatimi senožetmi Krvavca, spuščajočega se v rodovitne Kranjske ravnice.

Dokončnost je odločil Krim. Za dolgo se je zavezala popotna cula, popotni čevlji so za dolgo obstali in dolgo, dolgo hodili, se zavezali prijateljstvu z okroglimi holmiči, ki kot kupčki sena, majhni otočki, plavajo med močvirskimi tulipani, ki jih obrobja svetlikajoča se nit skrivnostno tihe, temne globoke Ljubljance.

Pot, ki se je vlekla od Čavna, Mangarta, Grintavca, Krima zaokroža eno pot življenja. Naj usodo krivimo za svojo življenjsko pot? Naj zvrčamo vso krivdo sreče ali nesreče nanjo?

Pravijo, vsak je svoje sreče kovač.

## ČAVEN

Čaven, častitljiv očak,  
spoštovan, občudovan.

Votla gora skalnata.

Le od kod ime ima?

Čaven.

Kdo ga neki je krstil,

kateri boter mu je bil?

Morda čarobni mag

ga s čaranjem ujel,

da naš je ostal za vselej.

Morda rimski vojščak,

ki ga dobro je poznal,

Cavus, Cavus imenoval.

Čaven.

Prinaša dobro in hudo.

Obdari vsakega tako in tako.

Hrani srebrne vode,

ki hladijo žuljave roke.

Gleda med trte sladke,  
a zgoraj kamnita pravljica  
iz trdih kamnov klekljana,  
čipke mehkega srca,  
jih nitka bela v svet pelja.  
Globoka  
je skrivnost  
srca.  
Prvi pogled se v zibeli rodi,  
dete prvič toplo nasmeji,  
s Čavnom hodi vse poti.  
Zadnji korak z njim naredi.  
Ko odšel bo,  
da drugi lahko  
mu podal bo  
roko.

## **LUČ BESEDE**

### **Luč.**

Ni navadna luč,  
je luč besede.  
Zato jo prižgi.

### **Dobrota.**

Neuničljiva energija.  
Roka v roki.  
Neusahljiva.

### **Oči.**

Goljufive oči.  
V vrsto razporejajo ljudi.  
Ah, te oči.

### **Strup.**

Natakaš  
strup v besede.  
Poglej v zrcalo!  
Vidiš sebe?

**Srce.**

Ko boš iztrgal srce,  
boš daroval vse.  
Bo dovolj, kaj pravite?  
Boste imeli dovolj,  
nenasitniki.

**Človek,**

naj te ne skrbi.  
Vse bo opravljeno  
v svojem času.  
Verjemi.

**Zvezda.**

Na nebu.  
Gledaš jo,  
večno.  
Tedaj se utrne.

**Oblak.**

Bel ali črn.  
Vedno nedosegljiv,  
čarobni oblak.

**Dežuje.**

Dež škrablja.  
Dober večer, kapljica!  
Pozdrav osamljenega.

**Zvonik.**

Visok stolp z uro.  
Ura je stara.  
Ne bije.  
Zaman je na visokem stolpu.

**Zvon**

zvoni.  
Jutro, večer, dan.  
Živim in mrtvim.  
Neumorni velikan.

**Nikar,**  
bratje,  
pustite,  
ničesar ne boste  
nesli s seboj.

**Čaša.**  
Svet potrebuješ.  
V svitek stisnjeno telo  
razpni,  
čašo izpij.

**Ljubezen,**  
nisi prinesla cvetja,  
samo trnje.  
Trn boli.

**Upanje.**  
Nikar ne hodi!  
Nama je usoda  
zaklenila vrata.

**Zakaj**  
govoriš?  
Raje molči.  
Ali ne veš,  
da je molk zlato.

**Smreka,**  
visokorasla,  
zasekana.  
Z odprto rano  
zdravi tujo bolečino.

**Konec.**  
Ničesar nimam več,  
kar bi lahko dala.  
Dobrota je dozorela.  
Ostala sem praznih rok.

## UTRINKI

Prižgem svečo.  
Večkrat to počnem.  
Prijatelji se poslavljajo.  
Njim gori.

\*

Tvoja lučka gori v meni,  
vsak dan.  
Vsak dan delam,  
vse življenje,  
za dva, za oba.

\*

Nočna vešča  
se je obesila na pajčevino,  
v temnem kotu.  
Zanjo je svetloba – smrt.  
Sonce jo zažge.

\*

Požiram jutranjo tišino.  
Tanka in srebrna  
neslišne strune igra.  
Diši,  
zaznam jo z vsakim čutom.  
Močna energija –  
tišina.

\*

Skozi jato ptic  
je letela svetla puščica.  
Nekje v ozadju  
so se zaslišali kriki.  
Padla je ena ptica.  
V nebo.

## NAGAJIVI SINIČKI

Ti, ti, sinička mala,  
gizdalinka je postala.  
Na zrcalo avta prifrčala.  
S krempeljčki se je oprla,  
da laže nase bi se ozrla.  
Prelepo žlahtno rutico  
še lepše poravna,  
si kljunček priostri,  
da vse se imenitno zdi.  
Na drugo ogledalo avtomobila  
sosedo dobro povabila,  
da tudi ona olepša se  
za prvomajske praznike.  
Tako sta dve sinički  
čebljali in klepetali,  
svojo lepoto občudovali.  
A na koncu,  
navihanki mali,  
obe zrcalci sta posrali.

## POLETNA ULICA

Ogrete so ulice,  
v zlatu žarijo.  
Poletne ulice  
v soncu drhtijo.  
Zacveteli so šopki rož,  
valove okrog vitkih nog.  
Frlijo marjetke, pisane cvetke.  
O, la, la!

Starka si je umislila roza komplet!  
Kaj njo zdaj briga vrsta let.  
Vetrček dviga svilo mehko,  
mladenič pelje dekle za roko.  
Ulica raja, se veseli.  
Poletje pozdravlja vse,  
kar živi.

## KAKO TI BIJE SRCE

Vali se reka mogočna preko bregov,  
čez širne poljane rumenih cvetov,  
tihih nešteti žalobnih korakov.  
Ne sliši dobrodošel pozdrav,  
ne doživi pristrčen objem.  
Boli, boli neprijaznost ljudi.

Trume so vode, mostove prešle,  
čez blato, potoke otroke neso.  
Izgubljeni sredi tuje zemlje.  
O svet, si kdaj videl takšno gorje?  
Prisluhni,  
kako ti bije srce.

## STARKA

Hodi, hodi,  
vsak dan hodi.  
Kot dobri duh.  
Vidna, zraščena s cvetočim rastjem,  
se potaplja v zelenino narave.  
Kot roža med travami,  
kot dobra vila,  
upogibajoč črno telo  
s črno ruto v soncu.  
Starka kot otrok,  
blaga, mila, dobrotna.  
V črnem plašču ponuja  
majhno belo rožo, rekoč:  
»Našla sem rožo, dam ti jo.«  
Iz odprtih raskavih rok se vsuje  
vse, kar je nabrala na svojem  
večnem potovanju.  
Vedno jo vidiš tam, govorečo  
s starimi tihimi znanci,  
nasutimi čez pisan,  
ljubezniv, domač travnik.

## RADODARNI TRAVNIKI

Zemlja nam je podarila neskončno veliko zelene barve. Samo zelenilo so gledale naše oči že od zgodnjega otroštva. Ni pljusalo morje ob zibelki, ni dišala trta, ni šumel potoček. Samo zeleno, do kamor je segalo oko.

Zeleni gozdovi, zelene gmajne, zelene senožeti in pašniki, zeleni travniki, vrtovi, grmički in leševje, baržunasti mah in lepe zelene stezice.

Nadvse draga in mila zelena barva, ne vedno enaka, nastopajoča v nešteti niansah, v najfinejših odtenkih, od skoraj črno-zelenih starih smrek, do svetlo zelenih listov prve solate. Vse, vse zeleno. Zeleni raj.

Travniki so nam darovali prav vse, kar so imeli. Pred hišo je bil travnik prav posebej lep, zato smo mu rekli trata, kamor otroška noga ni smela stopiti, ker je morala biti mlada trava vedno čista, vedno pripravljena za prašičjo krmo.

Ampak ostali široki travniki so nam ponujali svoje najlepše cvetje. Vedno bolj kot je rasla trava, so rasle tudi rože, in to tako lepe rože, da bi jih radi odtrgali, pa nismo smeli stopiti v rastočo travo. Zdaj se je zelena barva obarvala rdeče, modro, zlato rumeno, vijolično, saj je cvetje mogočno cvetelo. Bele marjetice, ivanjščice, kadulje, kislice, zvončnice, rman, pa zeleno rumeni cvetovi pokalic. S temi smo se zabavali, da je prav veselo pokalo. Odtrgali smo travin okrogel cvet z rastočim plodom, ga zgoraj prijeli, da se je napihnil kot balonček in udarili z njim ob dlan. Imenitna zabava! Pa še tekmovanje, komu bo glasneje počilo. Kmalu je švisnila kosa po dozoreli travi. Zelo zgodaj zjutraj je zapela. Pod njeno ostrino je padala v redeh po rosnih tleh. Ko se je kosa upehala, jo je kosec dvignil, vzela oslo iz oselnika, ki ga je imel zataknenega zadaj za pasom, napolnjenega z vodo, in nabrusil koso. Pa je spet dobro rezala, posebno takrat, ko je bila še mokra od noči. Potem se je stari tata vrnil, "pofruškal", pa me vzel s seboj na delo. Tudi stara mama se je pridružila.

Zdaj se je začel poduk:

»Grablje obrni, jih dobro drži in počasi raztrosi redi,« je učil tata.

Pa smo lepo šli, vsak je svojo vrsto raztrosil. Pa znova in znova, dokler niso bile vse redi raztrošene po vsej pokošeni preprogi. O, marsikje so se redi upirale, posebno, kjer je bila trava velika in gosta. Postopoma si jo moral razgrebsti. Pustili smo delo na soncu, da je lepo sušilo razprostrto seno. Sonce je veselo pripekalo, da se je trava okrog dveh že dobro osušila. Pa je seno spet rabilo našo pomoč. Spet smo se ob senu znašli trije obračalci.

In spet poduk: »Obračaj seno v tisto smer, od koder vidiš, da bo sijalo sonce. Počasi obračaj, da se bo seno dvignilo od tal. Grablje drži pokonci, da boš lažje obračala!«

Učila se je mala učenka pod tatovim pogledom, ki je ponovno opozarjal na pravilno držo grabelj. Po opravljenem obračanju smo spet seno pustili soncu, pozno popoldne se vrnili, ker smo morali seno pograbit. Ponovno šola: »Zdaj moraš držati grablje še višje, da bodo zobje pobrali vse seno.«

Tata je že valil kupe sena proti sredini travnika, medve sva grabili ena za drugo.

Uh, sem želela hiteti, pa ni in ni šlo. Premalo je bilo moči v rokah, grabljišče se je zatikalo v hrapave dele travnika. Vedno lepši je postajal travnik, ves počesan in dišeč. Seno je kot mehko perje legalo v visok ograbek. Vse naokrog pograbljen, sredi travnika pa dva otočka sena. No, pa je bilo končano za danes. Včasih smo delo nadaljevali. Tata je sredi ograbka postavil ostrnico, vso rogovilasto, ob katero je nalagal še ne dovolj suho seno. Tako je na travniku

nastalo več zelenih kopic. Jaz pa sem veselo tekala okrog dišečih senenih tortic, a tata me je ponovno opozarjal: »Bodi previdna, te ostrnice so nevarne. Ko sem bil majhen, sem se ogrnil z rjuho, se vrtel, se zaletel v rogovilo, da sem skoraj izgubil oko.«

Drugo jutro je tata raztrosil kopice v ograbek, da se je seno še malo osušilo, popoldne pa se je začelo spravilo. Ob ograbku smo razprostrli veliko žakljevinasto rjuho, dva konca upognili navznoter, ostala dva, ki sta imela špagi na koncu, pa razpote gnili. Z grabljami smo stisnili seno v šope in jih polagali na rjuho. Na tatovo rjuho smo položili veliko šopov, tako da si jo je moral sam zavezati, da ni seno razpadlo. Mama mu je pomagala, da si je dal težko rjuho sena na hrbet. Ona je nesla manjšo rjuho sena na glavi, meni pa je zavezala le majhen šop, tako da sem ga veselo nesla gor po visokih lestvah na pod, kjer je lepo dišalo po novem senu. Kar puhtelo je izpod vroče strehe. Nas pa ni motilo, da smo bili vsi ovenčani s senenimi bilkami. Tata ves segret in prepoten, z oprášenim klobukom, mama s pordelimi očmi in premočeno ruto, jaz pa vsa cvetoča od senenega praznika.

Lepo je bilo v soncu spravljati seno. Ob koncu je bilo treba še vse natančno pograbit, nobena bilka ni smela ostati. Travniki so bili kot umiti, čisti in svetli, dišeči, dobrohotni, kot najljubši človek. Moral si ga imeti rad!

## PARLI SLOVENO!

Naši ljudje niso marali Italijanov. Če so le mogli, so jim nagajali ali so se iz njihovih besed norčevali, jih prilagajali svoji govorici. Iz lepih »*la scarpe*« so nastali »škrpjeti«, iz »*facoletta*« je nastal »facou«, iz »*scalabone*« pa »škalabuna«.

Ojej, kako veselo je bilo vse to, posebno, če je kakšna lepotica ugajala vročekrvnemu Italijanu, so domači fantje takoj organizirali opazovalno zasedo. In nastalo je zgodb še in še.

Ne vem, kaj je našega tata pičilo, da si je umislil nekaj strogo prepovedanega. Ali je hotel le malo ponagajati Lahom, se z njimi pošaliti, ali je zares potreboval ne preveliko mlado smreko, mlado jelko.

Pravzaprav ni minilo dneva, da ne bi prinesel z dela, iz šloga, kakšno sušico ali okleščene debelejšje veje, tudi lepo presušene bele golovice. Nikoli ni prišel prazen. Z bremenom, položenim na ramo, podloženim s sekuro, se je prismejal, vedno dobre volje, hodeč po stezi navzgor, ga vrgel na tla k tla, prijazno pokimal vsem, ki smo ga čakali pred hišo, rekoč:

»Nekaj bo že za na ogenj.«

No, in nekoč je skrivaj prinesel iz gozda nekaj takega, zaradi česar je nastal pravi hudir.

Že malo večje smreke ni bilo dovoljeno sekati, posebno v državnem gozdu ne. Sploh ni bilo v gozdu dovoljeno prav ničesar, vse je bilo strogo kontrolirano. Tuji in domači logarji so pazili na vsakega domačina, da ne bi česa odnesel, reveži še malin niso smeli nabirati, kjer so bile bogate frate. Morali so tja daleč v Smrekavo Drago ali pa še dalj.

Tata je bil prebrisan.

Na skrivaj je, bog ve kje in bog ve kdaj, posekal mlado, kar veliko smreko in njeno deblo tihotapsko privlekel domov.

Domači logar je kmalu opazil štor, ki je ostal po posekani smreki. Takoj se mu je zazdelo, kdo bi bil krivec za krivo delo.

»Gotovo je imel Tonče prste vmes,« je preudarjal, pa povedal svojo domnevo na gozdni upravi italijanskemu upravitelju.

Začeli so ukrepati. Doma pa so tudi kmalu zvedeli, kaj naklepajo.

Stari oče in tata sta začela reševati situacijo. Šla sta v naš datal, nekje tam zadaj za Lazami nad ledenico, in poiskala podobno smreko oni že posekani, jo posekala, zapeljala daleč na drugi kraj, lepo »poštimala šibelj« in se vrnila domov.

Tako je bila stvar urejena: smrekovo deblo pred hišo, stor pa v našem gozdu.

Ni bilo treba dolgo čakati. Čez nekaj dni pride lepo opravljen feštar, a najde doma le starega očeta, pa vpraša:

»Dove e Antonio?«

»Ni ga doma, ne vem, kam je šel,« pove oče.

»Rad bi ga vprašal, kje je posekal to smreko,« povprašuje po italijansko in ogleduje ležeče deblo na tleh.

»Mi smo jo posekali v našem delu,« razlaga oče.

»Come, come?«

»Pravim, da je smreka iz našega dela.«

»Cosa sei dito?« reče Italijan.

»Neč. Pravim, da je smreka naša.«

»Ni res, to je bilo posekano v državnem gozdu,« se zoperstavlja državni uradnik.

»Če hočete, pojdite pogledat v naš gozd, pa boste videli šibelj,« zagotavlja oče.

Prepir postaja vedno bolj vroč. Začne se prava besedna nevihta.

»No, no, questo e nostro!« se dere Italijan.

»Nje, nje, to je naše!« ugovarja oče.

»Nostro e!« vpije tujec.

»Naše je, naše!« izziva oče.

Po zraku so letele glasne italijanske, še glasnejše slovenske besede, križale so se naše in tuje izzivajoče kar nespodobne besede.

Vnela se je prava bitka.

Tedaj se Italijan razjezi in zavpije na očeta:

»Parli italiano!«

»Parli italiano, italianooo!« še glasneje vpije Italijan.

»Parli pa ti sloveno, če znaš!« mu zabrusi oče.

Nasproti si stojita kot dva razborita petelina.

Togoten Italijan zagrozi s pestjo, ves razjarjen odide, med potjo po stezi preko Luknške jame grozi in vpije, da ne bo ostalo samo pri besedah.

Res se je zgodilo tako.

Tata so ovadili, moral je v Gorico pred sodnike.

Ko se je vrnil, se je že od daleč smejal:

»Pa sem jih, ugnal sem jih, zmagal sem.«

Iz nahrbtnika je previdno povlekel svetlo uro, uro budilko z velikimi številkami.

»Sodnih stroškov mi ni bilo treba plačati, pa sem kupil to vekarco, da jo bomo končno imeli tudi mi, da ne bomo brez ure pri hiši.«

To budilko hranimo še danes. Sicer je že razmajana in zarjavela; ne teče več, ker so pravnukove radovedne roke hotele pogledati, kaj v njej tako živo živi in tiktaka.

## NA UPANJE

Svet mi je vedno bolj odpiral svoja skrivnostna okenca. Vedno več sonca je osvetljevalo moj radovedni pogled. Razpeljevala sem se kot ptički spomladi, ki so se tudi razpeljevali, iskali svoja pota, s krili nebogljenost krilili na robu gnezda toliko časa, da se je v njih nabrala moč, ki jih je dvignila v let, v prvi polet. Moje potovanje ob vsakdanjem gledanju v nepremično kuliso kamnitega Čavna, poraslega z zelenimi površinami gozda, je bila želja, da bi se ta čarobna gora znižala, da bi videla čez, da bi videla, kaj je tam zadaj, kakor sem videla v prepadno dolino, da pa bi stopila na njen rob, pa nikar in nikdar, sama zagotovo ne, kar je bilo strogo prepovedano.

Modrec Čaven pa mi je le povedal, kam gre sonce spat. Za njegovo glavo se skrije, vendar. Pravljična narava je vse bolj učila in polnila nadobudno glavico.

Kakšno vzhičenje, nemir so sprožile v meni mamine besede, da mi bo pokazala, kaj se skriva v deželi, da bom od blizu videla, kaj je tam spodaj, da bom lahko šla z njo v ta, meni še neznani svet.

Mamina velika roka je šla z mrzlo vodo čez moj obraz, pa tudi čista oblekica je spadala zraven. Mami ni manjkalo nahrbtnik na hrbtu, tudi teta Lema in sestra sta bili oboroženi z njim. Tako se je kar lep šopek popotnic odpravil dogodivščinam naproti.

Zame je bila to prva pot v deželo, ki sem jo pozneje, da ne rečem nešteto krat, še večkrat ponovila.

Samo ta prva pot je bila najlepša, smejoča; veselo govoreče smo zavile ob kapelici navzdol po stari cesti, ki je bila polna debelega belega kamenja, a nas ni motilo, posebno ker so nam delali senco ob poti dišeči borovci, tako da smo se mimogrede znašle ob vodi, za katero sem že slišala, a je ne videla.

Pri koritu smo se ustavile in zagledala sem tako bleščečo svetlo vodo, kakršne še nisem videla doslej, ki se je curkoma zlivala v korito.

Prav kmalu smo se znašle v vasi, ko je sestra pripomnila: »Zdaj smo pri Slukarjih.«

Ustavile smo se na večjem prostoru; kakor veliko dvorišče je bilo, okoli katerega so se uvrščale lepe hiše. Ena izmed njih je bila naš cilj, skoraj najmanjša med njimi je bila. Zaznamoval jo je napis na leseni deski, ki je povedal, kaj je v njej. Ko smo vstopile, so moje oči imele kaj videti. Majhna trgovina je bila založena okrog in okrog. Na policah steklenice, škatle, zavojčki, trakovi, tudi sukanec, lonci, skodelice, na tleh pa velike in manjše vreče moke, otrobov, sladkorja, prav v kotu pa cel kup metel. Ko so se moje oči pasle po vsem razstavljenem, je mama nakupila vse potrebno, pa tudi teta si je naložila vse, kar ji je mati naročila. Obe sta imeli s seboj bele žaklje iz blaga, ki jih je trgovka polnila z belo in koruzno moko, pa dodala še škrtoc s cjukrom. Najvažnejše pa je še prihajalo, ker je mama glasno prosila:

»Pa še eno veliko metlo bomo kupili, da bo naša punčka vedela, kdaj je prvič prišla k vam.«

Smejoč so izbirale metle in mi eno dosodile. Ej, to je bilo smeha in veselih besed.

Na koncu pa je mama stopila k pultu, kjer sta se z gospodarico nekaj dogovorili. Iz njunih besed sem zaznala, da je vse v redu. Mene pa so med tem že zabavale pisane kroglice, ki so na vratih z vetrom valovale in nisem se bala dotakniti se jih, zato se jih še vedno spomnim.

Pot navzgor je bila zabavna, ker so vse moje spremljevalke imele opravka z mano in mojo metlo. Ne vprašajte, kolikšne pohvale sem bila deležna iz tatovih ust, ko sem se z metlo prismejala domov.

Mama mi je mnogo pozneje povedala, da je skoraj vedno hodila po osnovno hrano

v to trgovinico k Slokarjem, ker so ji radi dali »na upanje«, saj so vedeli, da dolg vedno poravna, ko ima tata srečo in prinese kaj denarja domov.

## NOVA ROŽA

Pri Palirjevih je vzcvetela nova roža. Rasla je črnelasa deklica, polna svoje volje in moči.

Rada se je pridružila svoji mami, ko je prala v visokem škafu, ki je bil prav narejen za pranje velike žehle.

Poleg dveh ročev je imel še posebno naslonjalo, na katerega je lahko naslonila perivnik, ki je imel v zgornjem kotu tudi lepo ograjen prostorček za pralno milo. Le-tega pa je le redkokdaj uporabljala, saj ga ni mogla kupiti, ker ni bilo denarja niti za kaj pomembnejšega. Milo je bilo tedaj res prava dragocenost, zato je največkrat prala in namakala kar v pepelu. Vendar je včasih le premogla kakšen košček zelenega mila, kateremu je rekla kar žajfa.

Pri pranju ni dolgo ostala sama. Kmalu se ji je pridružila radovedna hčerkica, ki je že od daleč videla dišeče milo in penečo milnico. Ko je prišla mehko izmuzljivo stvar, je triletna navdušeno vzklikala: »Afka, afka!«

Seveda ji mama ni vedno pustila igranja z žajfko.

Včasih ji je pa le dovolila, ji zavihala rokavčke, da je brodila z ročicami po peneči vodi in se v otroški govorici smejala: »Afka, afka!«

Potovala je z rokami med mokrim perilom, se sklanjala nad neznano plavajočo gmoto in iskala svetlikajoče mehurčke, dokler je ni mama vso mokro spravila stran.

Tudi svojemu očetu je bila deklica v veliko veselje.

Ko se je popoldne vrnil z dela iz gozda, iz šloga, s plenkačo na rami, na katero je ponavadi naslanjal večjo okleščeno vejo ali več golovic, celo dolgo ranto, mu je že stekla z razprostrtimi rokami nasproti. Nasmijan je vrgel breme z ramen, sedel na veliko tnalno pred hišo in jo dvignil visoko v naročje:

»No, kaj je delala moja punčka danes? Kaj je delala moja Marče pred hišo?« jo je veselo nagovarjal. Ko je tako zaverovano gledala njegov obraz, je že nadaljeval:

»O, saj že vem. Sem jo dol s Čavne gledal, kako pridno je pobirala trščice okrog tnal in jih zlagala na kup,« jo je dražil, se šalil in božal po črnih, gostih laskih.

Začudeno ga je gledala in mu verjela. Tako sta se še dolgo pogovarjala, čeprav je bil že davno čas, da bi pogledal, kaj so mu v kuhinji pripravili za južino.

Vesela snidenja očeta in hčerkice so se žalostno končala. Vojna je prinesla črne dni. Vzela je očeta. Ni ga bilo več. Odšel je za vedno.

Odtlej je roža rasla brez očetovega pogleda, le z materino vero v naklonjenost življenja. Mir je prinesel novo upanje. Tedaj se je dekletce razcvetelo.

Z njo je pod isto streho raslo še eno dekle, odločno in samozavestno, staro sedemnajst let. Nanju so se ujeli pogledi odraščajočih fantov. Veselo so rajali s plesa na ples, čeprav so bile rane vojne še vedno odprte.

Zgodilo se je jeseni 1953. leta.

Med ljudmi je spet zavladala panika. Znova so govorili samo o vojni. Zaradi Trsta so se Italijani približevali našim mejam.

Govorice so se širile kot požar.

No, in v tem času so se domači fantje, zaradi vihrave zaljubljenosti, domislili prave potegavščine.

Pri Palirjevih so bile tedaj doma samo ženske, le dva pobiča sta zastopala moški del treh družin.

Zaradi goste megle je noč nastopila še hitreje kot sicer, tako da je bila hiša kakor ovita v gosto sivo pajčevino. Teta je slučajno pogledala skozi skoraj zatemnjeno okno in opazila čudno gibanje pod hišo.

Zdelo se ji je, da v črni megli vidi obrise kravjega zadka in moške postave ob njem.

Preplašena je stopila v napol razsvetljeno kuhinjo in povedala, kaj se ji je zdelo, da vidi.

Ženske so prebledele: »Mogoče so se vrnilo Italijani in odgnali kravo?«

»Najprej pogledjmo v štal«, je odločila mati in kar sama, vsa upognjena, šla skozi kuhinjska vrata do štale, za njo pa še ostale z laterno v roki.

Kaj so videle v temnem hlevu?

Ob jaslih sta stali samo dve kravi, ki sta se ob nenadnem obisku nemirno prestopali, prostor tretje je bil prazen.

Cika je izginila. Od jasli je visela samo njena veriga.

Ko so se vrnile v kuhinjo, niso vedele, kaj storiti. Skrb je začela glodati.

»Kravo je nekdo ukradel,« so razburjeno ugotavljale.

Samo kdo? Italijani? Kdo drug? Kdo?

V temi so razglabljale in premlevala o nesreči, ki je spet prizadela hišo. Petrolejke niso upale prižgati, tuhtale so dolgo v noč.

Nihče ni zaspal. Preplah se je stopnjeval. Strah je postajal vse večji. Noč je grozljivo pretila z nerazrešeno skrivnostjo. Misli so poletavale od ene možnosti do druge, rešitve niso prinesle.

Strašnemu položaju se je pridružila še vihrajoča burja. Butnila je v razmajana okna, da so zamolklo zašklepetala, se zagnala med veje stare cimbre in navzdol v jamo med debela osivelih tršev, kjer je z močjo prečesala vse ozeblo golo šibje. Frfotala je čez streho, se zaganjala v vogale hiše in zavijala kakor tropa premraženih volkov. Podivjana burja ni ponehala do zgodnjega jutra.

Končno se je le zasvetlikalo.

Toda jutro ni prineslo nič dobrega. Cike ni bilo. Nekdo jo je ukradel. Zgubili smo jo. Ob kravico smo.

V svoji revščini bomo postali še revnejši. Vendar, nekomu je le treba povedati, da je krava izginila.

Nikomur drugemu kakor najstarejšemu v sorodstvu. Torej na pot k staremu očetu.

Odšli sta najpogumnejši, a še preden sta prišli na cilj, sta vsakemu, ki sta ga srečali, povedali o nesrečnem dogodku, tako da se je po vasi kmalu razvedelo o izginotju kravice.

Stari oče ni znal prav nič svetovati, žal ni videl nobene rešitve.

»Če krave ni, je ni!«

Medtem so domači začeli z iskanjem. Iskali so povsod. Šli so za Staro bajto proti Luknji, v Luknjiško jamo, na Krisc, v jamo, v Smrečje in končno za hišo v strmo grižo, od koder je že nekdo zmagoslavno kričal: »Tu je Cika, v griži!«

In res. Uboga Cika je stala med skalami, privezana k debelu neznatne bukve. Z velikimi očmi je gledala svoje rešitelje, kakor bi razumela, da se je zgodilo nekaj nenavadnega.

Rada se je pustila gnati po strmi stezi do travnika, od tu pa do štale, kjer je bila deležna

ljubkovanja vseh domačih. Z božanjem in trepljanjem, z milovanjem so jo potolažili. Tudi sebe. Na koncu je bila pogoščena še z izdatno pestjo soli.

Skrb je padla z ramen. Cilka je bila rešena. Le nekaj je bilo narobe. Treba je bilo rešiti neznano uganko. Kdo se je poigral na račun mladih deklet?

Dolgo je bila potegavščina zavita v molk. Skrivnosti ni hotel nihče odkriti. Fantje so molčali, ker so vedeli, da so krivi za težave, ki so jih povzročili.

Dobro je bilo le to, da se je vse srečno končalo.

Kdo pa so bili fantje, ki so si zaradi mladostne razigranosti privoščili to neljubo potegavščino?

Dolgo ni nihče vedel. Končno so nekateri le priznali svoje sodelovanje, a nihče ni izvedel njihovih imen.

Naj tako ostane tudi danes.

## HAJKA

Zopet smo bežali. Morali smo bežati, saj doma ni bilo varno ostati. »Pohitite, pohitite!« so priganjali. »Nemci nikomur ne prizanašajo.« Vsa vas je bila pokonci. V naglici oblečeni v suknje, stare plašče, jope, smo čakali na odhod. Nihče ni hotel ostati. Preveč smo se bali, trepetali že ob pomisli na sovražnika.

Teta Mica z Gajnka je stala na stopnicah pred vhodnimi vrati z vnučkom Eljotom v naročju. Mici ga je oblačila v mornarsko moder plašček in skrbno zapela z velikimi, zlato svetlečimi gumbi ter pokrila s toplo kapo.

Tudi sama sem na vrh tanke kariraste oblekice oblekla vedno uporaben zelen plašč in že stala ob naši živini, ki je vznemirjeno begala med prestrašenimi ljudmi.

»Najvažnejše je, da rešimo živino,« je govoril stari oče, »drugo lahko zgori.«

Ko smo zavili po klancu navzgor, proti gozdu, se mi je kot varuh živine pridružil stric Tone Cjuntuski, star možakar, ki so mu požgali hišo, otroke pa je vojna razgnala po vsem svetu, zato je živel kar pri nas. Živine ni priganjal, pazil je nanjo, posebno na svojo Sivko, ki je stopala zelo previdno, ker je bila težka, saj je v sebi nosila telička.

Pred nama in za nama so hodili znanci, bližnji sosedje, pridružili so se Kasarnarski in Bolinarski, družina za družino, matere z otroki, starejši možje, a mladenke ali mladeniča nobenega.

Med bežečimi je šepal stric France, ki kljub hudemu ni zgubil svoje vsakdanje hudomušnosti.

Naša mlada teta nas je komaj dohitevala. Z bolečimi rokami in nogami je težko hodila, zato je rada sprejela očetovo roko, na katero se je naslanjala. Ob njiju je vsa v skrbeh hodila stara mama s košem na hrbtu.

Nebo se je stemnilo. Rahla megla se je spustila do tal. Rosilo je. Pospešili smo korak. Pri Podkapljiškem kalu smo zavili na gozdno stezo. Vrsta se je spremenila v kolono. Drselo je na mokri travi, vejevje otesalo kaplje po nas.

V hribu, visoko v gozdu, smo se ustavili. Mračilo se je.

Noč, megla, gosta drevesa so se zlila v mračno negotovost. Skoraj v temi so med drevesi raztegnili dokaj veliko nepremočljivo platno, tako naredili preprost šotor, kjer smo našli prostor

najpotrebnejši. Stiskali smo se drug k drugemu, zavijali v vlažne odeje in prisluškovali v noč. Mali Eljo je jokal. Teta Mica ga je tolažila, mu brisala svečko, ki mu je neprestano silila iz nosu.

V daljavi je še vedno grmel, topovske granate so odmevale. Živina je mirovala. Brez ognja smo čemeli v tišini, le včasih se je slišal pridušen moški šepet. Kaplje so polzele s platnene strehe. V temnem jutru smo presenečeni zaslišali zateglo in boječe mukanje. Živina se je začela nemirno prestopati. Mukanje se je ponovilo. »Sivka!« smo pomislili.

Stric Tone je pohitel k svoji ljubljenci, saj je vedel, da potrebuje pomoč. Otroci smo ostro poslušali in čakali, kaj se bo zgodilo. Ob zori smo stekli k Sivki. Stala je, ob njej pa je ležal bel, še moker teliček. Lizala ga je po mehkem hrbtku. Malo, komaj rojeno bitje, se je vzpelo na tresoče nožice in poiskalo materino vime. Med vejami se je prikazalo sonce. Gozd je zablestel.

»Nemcev ni več,« so povedali veselo novico.

Vračali smo se domov, noseč belo rjuho pred seboj.

Zadnji smo stopali otroci s stricem Tonetom, ki je v naročju nesel nebogljenega telička.

»Hajka bo,« je rekel in me pogledal.

»Kdo?« sem radovedno vprašala.

»Sivkin teliček,« je prijazno odgovoril.

»Hajka!« sem poklicala telička in ga pobožala po gobčku.

## JULETOV KRIK

Ovce so se mirno pasle. Čreda je veselo stegovala lačne gobčke na zelenečih tleh. Trava je bila po košnji lepo sočna in visoka, pripravljena, da se ponudi lačnim gostom.

Žvenketajoči trop je bil tu. Prignala sem jih čez grič navzdol po stezi in jih usmerila na travnik med velikansko grobljo in drevesi, kjer so se ustavile, a se nenadoma zapodile v zelenečo rast, kakor bi sedle za praznično pogrnjeno mizo. Praznično je bilo tudi njihovo razpoloženje. Vsaka je našla svoj del, kjer je samozavestno branila pridobljeno površino. Tesno druga ob drugi so hitele, da ne bi česa zamudile, seveda svojega obroka na gričevnatem travniku Podgričem blizu njihove hiše. Gledala sem, kako so hitele, kot bi tekmovala med seboj. Gobček pri gobčku je pobiral zelenečo dobroto, tako je za njimi ostajala prazna sled, kakor bi ostra kosa na mah pokosila travne bilke. Ej, požrešnice, kar butale so se, če ni bilo po njihovi volji, a zvončkljanje ovce vodnice so le upoštevale.

Bilo jih je devetnajst.

Da smo jih imeli, je bila zasluga starega tata, ker je vojna le počasi odhajala od nas. Njegova prva misel je bila poskrbeti za lačna usta in znova obuditi domačijo.

Res, da so mu partizani pustili lepega konja Prama, toda kaj bi z njim; potreboval je veliko krme in delavca, ki bi znal ravnati z njim, zato ga kmalu več ni bilo pri hiši.

Opustošena, izpraznjena, gola domačija je stala pred njim, oglodana prav do kosti. Počasi jo je skušal obuditi, po starem urediti, a ni šlo. Naša družina, njegovi vnuki, smo se kmalu vrnili iz begunstva, zapustili smo Lokavec, v katerega smo se zatekli v času najhujših grozot. Zopet nas je bila polna hiša in treba je bilo jesti.

Njegova pametna glava in izurjeno oko je kaj kmalu našlo rešitev.

V razbit prazen hlev je pripeljal prvo ovčko. Prinesla nam je srečo. Kmalu se jih je nabralo toliko, da je pred mano, njihovo pastirico, stalo devetnajst blejajočih belih nagajivk. Mehke so

bile, njihov hrbet volnato vabljev. Nisem se jih bala, saj sem bila navajena živine, le koštrun se ni dal omehčati. Z okroglimi rogovi je uravnaval situacijo. Ljubkih jagenjčkov mu ni bilo mar, toliko raje sem jih imela jaz, saj so bili taki, kot sem bila sama, predragi nebogljenčki. Sestra Ivanka se je pozneje, smejoč se, večkrat spomnila na moje pastirovanje, rekoč:

»Bila si kot Sveta Terezija.«

Danes sem se lepo imela, ker se je čreda mirno pasla, le paziti sem morala, da ne bi ušle na sosedovo stran ali celo na Blaškov travnik, zato sem brez skrbi sedla na skalo, ki je rasla na robu travnika in se prijazno ponujala. Oko mi je poletelo proti Blaškovim, da bi morda zagledala prijateljico Albino. Nikogar ni bilo, jesenski dan je bil čudno tih in spokojen. Na nebu ni plaval niti en oblček.

Tedaj se je naenkrat stresla zemlja pod mano, strašno je počilo, pretreslo ozračje, me vrglo kvišku, da sem kot vzmet šinila pokonci in vsa trepetajoča strmela v smer, od koder je bilo slišati močno eksplozijo. Popadel me je strah, srce je drgetalo, odrevenela sem v pričakovanju najhujšega. Šiba v roki se je tresla z menoj, živo me je spreletaval srh.

»Kaj se je zgodilo?« sem ugibala, a že sem zagledala bel dim, ki se je kot bel oblček dvigoval nad drevjem in močnim grmičevjem na Blaškovi gmajni, tik ob dolgi mejni kamniti škarp.

V istem hipu se je zaslišal pretresljiv otroški krik. Čez škarmo se je pognal deček, kričal kot ponorel:

»Mama, mama, mama, mama!« je vpil, stekel po ozki stezi, držeč eno roko pred seboj.

»Mama, mama!« je kričal kot iz uma, na ves glas vpil in tek, tek po hribovitem travniku proti domu.

Bil je Jule, Blaškov Jule.

Prestrašena sem se pognala za njim, stekla čez jesensko travo in že sem ga dohitela, bila ob njem, zdrvela vstric z njim. Srce mi je razbijalo še bolj, ko sem zagledala ranjeno, razmesarjeno krvavečo roko, iz katere se je vlivala kri, škropila po travi, kjer so ostale rdeče kapljice, ki so zaznamovale najino pot.

»Mama, mama, mama!« je z mokrim obrazom od solza glasno ponavljal mamino ime, držeč ranjeno roko pred seboj, s katere je še vedno brizgala kri.

»Mama! Mama!« je brezupno kričal, tulil kakor brez uma, da so ga zagotovo slišali v bližnjih hišah, kjer so odpirali vrata, ugibajoč, kdo in zakaj tako vpitje.

On je drvel naprej, jaz za njim.

Ko sva pritekla do hiš, so bile že vse sosede zunaj. Obstopile so naju, Juletova mama Rozina je obstala na pragu vrhu stopnic, se prijela z obema rokama za glavo in jokajoč tarnala:

»Kaj si delal, otrok, ma kaj si delal?« Obupana je gledala okrvavljenega sina, ki so mu tekle solze po razmazanem obrazu. Razmršeni mokri lasje so mu padali na čelo, po srajci, hlačah, po bosih nogah pa je bil posut s krvavimi sledmi, razmazanimi madeži krvi, ki mu je tekla iz velike odprte rane.

Še huje je bilo, roke ni bilo več. Nič prstov, nič dlani. Iz razmesarjenega zapestja je tekla kri, iz krvaveče gmote so visele bele žile.

Ne vem, kako so mu pomagali, kdo mu je pomagal; vem samo, da je Jule postal lep fant, vesel in pogumen, odličen plesalec, le njegova roka je bila za zmeraj zaznamovana, črna in mrtva.

To je storila vojna.

## TRIJE PLAŠČKI

Bile smo tri deklince. In en deček. Štiri revne sirotice: Milica, Danica, Cvetica in Andrej. Štirje neznalčki, namenjeni šolanju.

»V gimnazijo pojdete! V Postojno se boste vozili,« so odločile vzgojiteljice.

Tako se je zgodilo. Na pol goli in bosih smo bili namenjeni na naporno pot. Vendar, vzgojiteljice so se znašle v tej žalostni revščini.

Kupile ali Bog ve kje so našle tri kose blaga, in to volnenega. Mogoče ga je celo kdo podaril. Kakorkoli, blago je bilo pripravljeno za tri plaščke.

Veselo smo tri deklince z mlado vzgojiteljico hitele proti ljubki vasici, ki se je slikovito dvigala na hribčku s cerkvico in visokim zvonikom nad seboj. Vasica Trnje ni bila podobna svojemu imenu. Bila je svetla, sončna, posebno pa nizka mojstričina hiša, v katero smo vstopile. Bila je okrašena z rdečimi pelargonijami na oknih. Šivilja nas je prijazno sprejela, vzela mero in obljubila, da bo plaščke čim prej sešila, saj se bliža zima in mraz.

Kmalu je sporočila: »Trije plaščki so narejeni.«

Deklince smo nestrpno čakale nanje. In res. Prav kmalu smo jih lahko oblekle. Eden izmed treh plaščkov je bil moj.

Neizmerno sem se ga razveselila. Zelo, zelo je bil lep. Topel, mehak, rumeno rjave barve, čez katerega so se križema daleč narazen vlekli tanke temnejše črte in poživljale že tako lepo blago. Ko sem ga oblekla, mi je srce poskakovalo od sreče. Ni bilo še dovolj. Vzgojiteljica mi je vsa nasmejana okrog vratu ovila še krzneni ovratniček, iz katerega sta me z vsake strani gledali dve kunji glavici. To ni bil navaden ovratnik. Prispel je čez morje. Med drugimi darili so ga poslali slovenski dobrotniki iz Amerike.

Prav zares smo se lahko ponašale z novimi plaščki.

Tudi Miličin plašček je bil nadvse imeniten. Velik črno bel pepita vzorec se je širil čez ves plašček. Lepo ga je bilo videti od daleč. Visoko se je zapenjal z velikimi črnimi gumbi. Le kje jih je mojstrica našla? In to za vse tri plaščke.

Tudi Daničin je bil enako narejen, samo da je bil enobarven, temnozelen.

Za na dolgo zimsko pot so manjkala samo še pokrivala. Podarili so mi belo kapo iz pliša, podobno kapam sedmih palčkov, ki je imela dva dolga trakova, s katerima sem si pod brado zavezala veliko pentljo.

Tako opravljene smo tri deklince rade hodile vsak dan zjutraj, še v temi, po širokem kostanjevem drevoredu na vlak, na železniško postajo v Št. Petru, se peljale do Postojne, od koder smo stekle po strmih stopnicah do svoje šole.

Čuh, čuh, čuh, je sopihal vlak med izklesanimi stenami, poleg kupov gramoza ob tirnicah, mi pa smo sedeli na lesenih klopih v kupejih, kjer so pod okni viseli pepelniki s pokrovčki in že takrat brali napis: NE NAGINJI SE KROZ PROZOR.

Obnašali smo se kot odrasli ljudje. Da bi se zadrževali na prehodu, kjer se stikata dva vagona, kjer piha in se kadi, nam ni prišlo niti na misel. Vožnja z vlakom je bila zabavna; navadili smo se na puhajoči prevoz, na leteče žareče iskrice, stare zamazane vagone, na ljubeznive sprevodnike. Vse šolsko leto tako.

Brez jadicovanja smo premagovali vsakodnevne težave. Neznalčki, kakršni smo bili, smo kljub vsemu začeli z razumevanjem poslušati, kaj nas učijo. Lepo nam je bilo, trem deklicam, saj nas je varoval en deček in greli trije plaščki.

## SANJE

Prebudila sem se iz morečih sanj. Kdo vse je bil z menoj? Pred mano so vstajali ljudje sedanjosti in preteklosti, moji in tuji ljudje.

Visokorasel brkat lepotec me je nazadnje povabil na veselico, visoko med hribe. To povabilo ni bilo zadnje.

V stari domači hiši sem morala podreti že počrnelo zidovje. Stala sem v temnem visokem rovu. Roka je otipavala hrapavo ostenje, razsipalo se je ob prijemu. Udarila sem močno s pestjo po steni. Sesula se je, zazeval je prehod ozke line. Oprijela sem se razpadajočih zidov ter brez težav zlezla skozi in obstala v novi neprehodnosti rova. Majhna železna vratca, obeljena z ometom, so bila pritrjena zgoraj na stropu. Na majhnem obročku sem imela v rokah spete tri ključke. S cevastim sem zabodla v odprtino ključavnice.

Odrpalo se je, zazevalo, pokrov je padel, obvisel v zraku. S prsti sem se oprijela line, se dvignila in z lahkoto obstala v prostornem svetlikajočem veževju z mnogimi zidnimi hrbti. Od tu se je videlo v sosednji prostor, teman, a viden. Tu je bil razprostrt šotor, pokrit z rožnato streho iz tankega blaga, nekoliko usločenega v sredini, na vseh štirih straneh privezanega na leskove palice z močnimi vozli, kot je ruta privezana na roglje. Roza beli veliki cvetovi so bledikasto odsevali in rahlo valovali. Svetloba pod njo je prodirala skozi kot oddaljeno žareče zahajajoče sonce, razpršeno v rožnati strehi šotora.

Sklonim se, zagledam svečo, kakor majhno ognjišče domačnosti, ob njem dve senci, mirno sedeči, prisotni in hkrati oddaljeni tisoč svetov. Roke razprostrate nad svetlobo – moška in ženska silhueta miru. Tu je nikoli poročena teta s svojim možem. Čakata na svoj pogreb. Ozračje napolnjuje mir, rahla domača melodija napolni šotor, zazveni proti meni. Skrivnostna Indijanca v prostoru časa.

»Kdaj bo pogreb?« pri Štirni sprašuje soseda v dolgem krilu.

»Kdo bo pokopan?« ugiba.

Mlada češnja je stara od zapuščenosti, s praznimi štrlečimi, suhimi črnimi vejami in gnojišče opuščeno, samo nekaj starih trdih kravjakov leži med travo v jami.

Soseda, Gmajnarska Mica stoji ob Štirni in ponovno vpraša:

»Kdaj bo pogreb?«

Živa, a mrtva teta in njen mož čakata na svoj pogreb.

Melodija je polna mehkobe, polna vonjav domačega napeva. Objame me, povabi pod streho mirne spokojnosti.

## NA TRIGLAV

Naša Lidija je svojo dobroto delila kar med nas, svoje sorodnike. Delala je kot predica pri velikih strojih v Inteksu in Tekstilindusu v Kranju že od prvega leta svojega službovanja, to je od leta 1946. Delo je bilo zelo težko, naporno, saj je delala v treh izmenah: dopoldne, popoldne in ponoči. Kar šestnajst let je vztrajala na tem delovnem mestu. Ker so delavci opravljali tako težka dela, so zanje poskrbeli, da so se lahko odpočili in pridobili novih moči. Organizirali so jim letovanja, gradili počitniške hiše na morju in gorah. Tako tudi v Bohinju, kjer je ob jezeru stala prijazna stara koča, kamor nas je nekega poletja povabila Lidija, mene pa še tri nečake,

kjer smo uživali med bohinjskimi gorami.

Veliko lepega smo doživeli. Desetletni Robert si je hitro našel družbo in se že pridružil čolnarju na jezeru, dekleti, štirinajstletni, sta si našli svojo družbo, skupaj pa smo hodili okoli jezera, se kopali, sončili, šli k slapu Savice in celo peš na Komno. Nato pa iznenada dogovor: »Na Triglav moramo!«

Seveda nismo imeli s seboj nobene planinske opreme, primernih oblačil, še manj planinskih čevljev. Kar tako, na slepo srečo smo jo mahnili, pod vodstvom Marije, ki je bila pred nedavnim tam gor, na najvišji gori, z idrijskimi planinci.

Jaz sem jih tedaj imela že štirideset, sestra pa sedem več, vendar nisva nič zaostajali za mlajšimi. Veselo smo jo mahnili čez Uskovnico navzgor ter po valoviti cvetoči pravljici poti do Vodnikovega doma, kjer nam je Lidija omagala in sklenila prespati tu, ostali pa smo pot nadaljevali do kočice tik pod Triglavom. Tam sta nas pričakali dve oskrbnici, nam postregli z dobro večerjo in že smo polegli po tleh, na skupnih ležiščih pod streho, kjer ni bilo nikogar razen nas. Naročili smo budnico in zgodaj zjutraj, še v temi, nas je oskrbnica zbudila, da smo videli, kako se dela dan. Imenitno smo bili razpoloženi in meni še na misel ni prišlo, da bi se bala za otroke. Mogoče zaradi svoje želje, da stopim na vrh, sem pozabila, kako odgovorno je, ko se spuščam v tako nevarnost. In res sta obe dekleti previdno stopali, nečak pa je kar prehiteval kljub opozorilom. Čez robove Malega Triglava je kar poplesoval in hop, že je stal pri stolpu, me pa tudi srečne, da smo prišle do vrha.

Oddahnili smo se in srečni opazovali te kamnite mogočne gorske hrbte, ko jih je objemalo jutranje sonce. Za nami sta kakor na sprehod pritekli obe oskrbnici, ki sta se potem tudi vračali z nami. Med potjo nas je Jana slikala z njunim fotografskim aparatom. Ločili smo se, onidve v dom, mi pa na Kredarico, kjer smo si ogledali kočico in brez skrbi počivali, potem pa navzdol čez snežne plazove do čakajoče Lidije. Ni bilo ne konca ne kraja pripovedovanja o doživetem. Srečno smo se vrnili in spanec nas je brezskrbne pokril.

Čez čas sta mi oskrbnici poslali fotografijo, ki me danes kar zaskrbljuje gleda. Sicer vidim, da smo bili obuti v gojzarice, a o drugem nič. Robert kar v majici, me pa v tankih bluzah in nobene prtljage nikjer. Kakor bi padli z neba, in to tik pod vrhom Triglava. Danes bi bila to zelo kritična situacija, a takrat, leta 1973, za nas to ni bilo pomembno. Samo da smo bili na Triglavu, juhuhu!